

DÉRI ESZTER Évszázadok egyetlen század tükrében

A XIX. század történeti festészete sajátos műfaj a magyar képzőművészet történetében. Virágzása hős csaták, nagy vereségek egyedülálló panteonjává változtatta a század második felét. A korszak, amely minden addiginál erősebben fonta össze a politikai és kulturális folyamatokat, azoknak a témáknak kedvezett, amelyek a múlt eseményeinek, hőseinek eszmei üzeneteit őrizték. Ezek az üzenetek a szabadságharc utáni évtizedekben elsősorban a '48-as eszmék életben tartását jelentették. A műfaj testet és formát adott azoknak a nemzeti identitást erősítő gondolatoknak, amelyek nyílt megfogalmazása legtöbbször ütközött a Habsburg-ház törekvéseivel.

Ész, erő és oly szent akarat... Itt törtek össze rabigát Hunyadnak karjai... S keservben annyi hű kebel szakadt meg a honért. E szavak – minden látszat ellenére – nem a *Szózat* rosszul összeillesztett mondatfoszlányai, hanem azok az útjelzők, amelyek a *Hősök, királyok, szentek* című tárlat tematikus elrendezését mottószerűen támasztják alá. Első alkalommal talán sok ember megy el a korhű betűtípusokkal falra vitt *Himnusz-* és *Szózat*-idézetek mellett, holott éppen ezek azok az állomások, amelyeken keresztül a kiállítás vezeti a részletekre figyelmes látogatóit.

A magyar történelem tragikus fordulóit jelzik például a vezérfonal „*Vert hadunk csonthalmain*”, „*Töröktől rabigát vállainkra vettünk*” vagy az „*Ez a föld, mellyen annyiszor Apáid vére folyt*” mottókkal jelzett pontjai olyan művekkel, mint Székely Bertalan *Zrínyi kirohanása*, Than Mór *Béla király menekülése* vagy Madarász Viktor *Dózsa népe* című képei. Magyarország múltjának dicső fejezeteit mutatják be a Mátyás királyt, Hunyadi Lászlót és a reformkor nagyjait felsorakoztató termek az „*Itt törtek össze rabigát Hunyadnak karjai*” és az „*Ész, erő, s oly szent akarat*” címek alatt. Itt látható többek között Barabás Miklós a Lánchíd alapkövetételét ábrázoló monumentális festménye, vagy az az egyébként ritkán látható kép, amely József nádor 50 éves nádori évfordulójára

készült. Festett vagy faragott portréikkal képviselve itt sorakoznak fel azok a *Himnuszhoz* és *Szózathoz* kötődő reformkori „nagyok” (Egressy Béni, Kölcsey Ferenc, Vörösmarty Mihály, Erkel Ferenc), akiknek aktív évtizedei mintha az egész kiállítás időbeli határait jelentenék: a '48-as szabadságharcra adekvát módon már csak Borsos Miklós *Nemzetőre*, Kovács Mihály *Alvó gyermeke*, illetve közvetve Than Mór *Újoncozása* utal. Talán színesítette volna a palettát olyan képek bemutatása, mint Ujházy Ferenc *Búsuló honvédje* vagy Orlai Petrich Soma *Petőfi potréja*.

A távolabbi korokba vezető termek üvegtárlói őriznek azonban olyan 1848 utáni dokumentumokat, mint a Kiegyezési törvények eredeti kézírata vagy az 1949-es magyar alkotmány Rákosi Mátyás által aláírt példánya. Mellettük olyan térképek, könyvészeti ritkaságok láthatók még, amelyek nemcsak a magyar történelem, hanem a magyar kultúrtörténet egyes állomásait is jelzik (Werböczy törvénykönyvei, Pázmány Péter *Kalauzán*ak egy kiadása vagy egy példány Káldi György *Bibliából*).

A tárlat erényei közé tartozik, hogy olyan művekkel találkozhat a látogató, melyeket kiállítás keretein belül még soha nem bocsátottak közszemlére. Ilyen a Magyar Tudományos Akadémia elnöki irodájának díszét képező, Széchenyi Istvánt ábrázoló portrémásolat, vagy az a Honfoglalást bemutató monumentális festmény, amelyet Munkácsy Mihálytól rendeltek az Országház számára. Utóbbi az utolsó teremben, *Vajk megkeresztelése* mellett kapott helyet. A vezérével körülvevett Árpád, Munkácsy ezeryni érzést felsorakoztató, még ezeryni nomád vonást őrző karakterei így az Istvánt keresztelő, méltóságteljes Szent Adalbert arcvonásai mellett válnak a kiállítás csúcspontjává. Így lesz az utolsó terem – a muzeológusok átgondolt csoportosításának is köszönhetően – az egész kiállítás „elsője”.

A '48-as témák hiányában csonkának tűnhet az a tárlat, amely a magyar történelem nagyjainak felsorakoztatását tűzte ki céljául. Ezt a hiányérzetet leszámítva összeszedett képkirásaival a *Hősök, királyok, szentek* című kiállítás a témához méltón ábrázolja hőskoraink nagyjait egy olyan század szemüvegén keresztül, amelynek jelene megismételhetetlenül fonódott össze a nemzet történetének több évszázados emlékezetével, tapasztalatával, örömeivel és fájaldalmával.

Hősök, királyok, szentek. A magyar történelem képei és emlékei, Magyar Nemzeti Galéria, 2012. január 3 – 2012. augusztus 26.